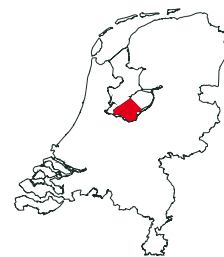

De herkomst van de rugstreep- pad in Zuidelijk Flevoland

Vincent van Laar

In hun artikel over de habitatkeuze van de rugstreep- pad (*Bufo calamita*) in de Noordoostpolder (RAVON nr. 30) wijden Spitzen-van der Sluijs & Van Rijsewijk (2009) ook enige woorden aan de herkomst van de rugstreep- pad in Zuidelijk Flevoland. Letterlijk schrijven zij hierover: "Van de historie van de rugstreep- pad in Flevoland is weinig bekend." Nu, dat valt mijns inziens voor Zuidelijk Flevoland wel mee. Hieronder volgt een aanvulling met historische gegevens.

Het thans bekende verspreidingsgebied (Van de Water & Zollinger, 2008) vertoont al overeenkomst met dat van circa 30 jaar geleden, toen grote delen van Zuidelijk Flevoland nog in een stadium van ontginning en de aanleg van infrastructu-

rele werken en stedelijk gebied verkeerden. Zo sluiten de huidige vindplaatsen bij Almere aan bij de plaats waar ik in het voorjaar van 1979 roepende mannetjes op een industrieterrein in aanleg waarnam, terwijl de populatie(s) bij Lelystad en de Knardijk al sedert die tijd (1981) bekend zijn (Bergmans & Zuiderwijk, 1986). Ook in het zuidelijk gedeelte van de polder, achter de dijken langs het Gooimeer, het Nijkerkernauw en Nuldernauw waren in de jaren tachtig roepende mannetjes aanwezig en wel op de volgende plaatsen:

- 25-05-1986, ca 10 individuen aan de oever van een dijk-sloot langs de noordzijde van de Nijkerkerdijk (157,0 - 474,0),
- 05-05-1989 in een ondiepe plas aan het eind van de Wielse Weg (158,2 - 474,3), eveneens aan de noordkant van de Nijkerkerdijk en
- 06-05-1983 enkele individuen in een sloot ten westen van de op- en afrit van de Nijkerkerbrug (160,5 - 475,0) alsmede in een plasje in een depot van onder andere stortstenen ten oosten van deze brug (160,9 - 475,1) (Van Laar, 1992).

Vrouw-
tje rugstreep-
pad op trek

Foto: Arnold van Rijsewijk

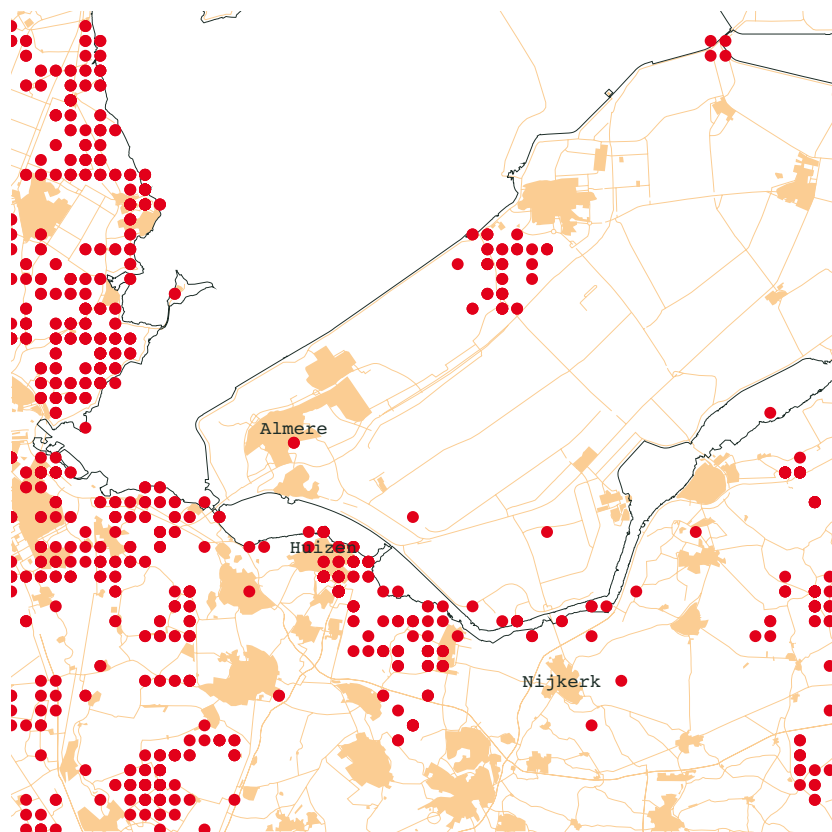

Nog eerder echter, in de zomer van 1968, werden een rugstreeppad en een groene kikker (*Rana esculenta* synklepton) aangetroffen in voor insecten bestemde vangtrechters op het in het Eemmeer gelegen eilandje De Dode Hond (150 - 478) (Haeck, 1969). Dit eilandje, dat ca 350 meter uit de kust van Zuidelijk Flevoland is gelegen, was toen nog in aanleg en ressorteerde onder het Openbaar Lichaam Zuidelijke IJsselmeerpolders; thans valt het onder de Gooise gemeente Blaricum. Later, in 1976, werd de groene kikker er nogmaals gezien (Van Laar & Sanders, 1977), terwijl in 1985 door Sebastiaan Topper vele rugstreeppaden werden waargenomen tussen de steenblokken die aan de buitenzijde van het hoofd aan de oostzijde van het eilandje (150,8 - 478,0) zijn gestort. Tijdens bezoeken in het voorjaar van 1992 (Jonkers, 1993) werd echter noch de rugstreeppad, noch de groene kikker er aangetroffen. Wel werden er op 03-05 en 29-05 vier bruine kikkers (*Rana temporaria*) gevonden, waaronder op de eerst genoemde datum twee kleine individuen.

Uit de ligging van de vroeger en thans bekende vindplaatsen in Zuidelijk Flevoland valt waarschijnlijk nog steeds af te leiden hoe en waar de rugstreeppad het nieuwe land bereikt heeft. Als herkomstgebied komt de kuststrook van het tegenoverliggende oude land het meest in aanmerking. Hier komt de rugstreeppad (evenals de kleine watersalamander (*Lisotriton vulgaris*), de gewone pad (*Bufo bufo*) en de groene en bruine kikker) "vanouds" talrijk voor in polder- en dijkslootjes die in het lage gedeelte tussen Het Gooi en de Veluwe zijn gelegen: de Oostermeent (gemeenten Huizen en Blaricum NH), de Eempolders (gemeenten Eemnes en Bunschoten Utr.) en de Polder Arkemheen en Putterpolder (gemeenten Nijkerk en Putten Gld.) Zie voor gedetailleerde verspreidingskaartjes van de in dit gebied voorkomende amfibieën Van Laar (1992).

Van de wijze(n) waarop de rugstreeppad de randmeren is

Verspreiding rugstreeppad Zuidelijk Flevoland 1971-2003

overgestoken zijn geen ooggetuigenverslagen bekend. Bergmans & Zuiderwijk (1986) suggereren dat de dieren met het opspuiten van zand zijn meegekomen. Spitzen-van der Sluijs & Van Rijsewijk (2009) achten het "vrijwel zeker" dat dit tijdens grondverplaatsingen, zoals die bij de stedelijke uitbreidingen van Lelystad en Almere, gebeurd is. Daarnaast sluiten laatstgenoemden niet uit dat "individuele dieren hebben kunnen oversteken middels de aanwezigte bruggen". Een meer voor de hand liggende verklaring lijkt mij echter dat de rugstreeppad op (tenminste) drie plaatsen de oversteek heeft kunnen maken via de buitendijks aangebrachte grondlichamen en de daarin gelegen bouwputten, die voorafgaand aan de bouw van de bruggen werden aangelegd.

Een illustratie hiervan is het in 1979 opgespoten voorland langs het talud van de Stichtse Brug. Dit gebied overbrugt het ter plaatse 2 km brede Gooimeer over een afstand van 1750 m, zodat het hier door slechts een 250 m brede strook water van de Eemmeerdijk in Zuidelijk Flevoland wordt gescheiden. Deze vaargeul wordt overspannen door de 320 m lange Stichtse Brug (gesloten op 14-05-1982, voor verkeer opengesteld op 01-12-1983). Het voorland is op zo'n 1500 m afstand van een aantal vindplaatsen op de Oostermeent (147 - 478; gemeenten Huizen en Blaricum NH) gelegen, waar op 23-05-1973, dus ruim vijf jaar voor dat begonnen werd met de aanleg van het buitendijkse land, langs slootjes roepende rugstreeppaden werden waargenomen. Nadien is het voorland in enkele jaren vrijwel geheel door de rugstreeppad gekoloniseerd, zoals in mei 1984 bleek toen door Wim C. Knol en Teus Slagboom op de slikken aan de oostzijde op vele plaatsen roepende mannetjes werden aangetroffen. Blijft natuurlijk de vraag op welke wijze de rugstreeppad een laatste barrière als de 250 m brede vaargeul heeft genomen: actief door het water over te zwemmen of de brug over te lopen, passief door mee te reizen met grondverplaatsingen of door een combinatie van deze mogelijkheden. Helaas schijnen er geen gegevens te zijn over een eventueel voorkomen in de jaren tachtig in Zuidelijk Flevoland ter hoogte van de Stichtse Brug. Duidelijk is echter dat het vermogen van de rugstreeppad om kunstmatig aangebracht land in de randmeren te bereiken, groot is. Sprekend is wat dit betreft ook het eerder genoemde voorkomen op het eilandje De Dode Hond, dat op een afstand van anderhalf tot twee kilometer van het oude land, de Oostermeent en de Eempolders, verwijderd ligt. Het is tussen 1963 en 1965 ontstaan uit een uit het randmeer opgespoten zandkade waarbinnen de specie die bij het uitbaggeren van de geul ter plaatse van de aan te leggen dijk van Zuidelijk Flevoland vrij kwam, werd gestort. Het op peil brengen van het eiland geschiedde dus geheel "in den natte". Later werd ter bescherming aan de buitenzijde een kraagstuk van rijshout en een bestorting van (hoofdzakelijk Belgische) steen aangebracht. Deze materialen waren uit verschillende depots in Flevoland afkomstig. Of daarmee ook amfibieën zijn meegelift, is niet bekend. Hetzelfde geldt ten aanzien van het plantgoed voor het bosje dat drie jaar later (1971/1972) op het eilandje werd aangeplant en dat afkomstig was uit de kwekerij Roggebotsbos in Oost-Flevoland (Van Laar & Sanders, 1977). Als de rugstreeppad en de groene kikker op De Dode Hond met materialen ter versterking van het buitentalud zijn meegekomen, dan zou hun herkomstgebied dus in Flevoland moeten liggen. Even aannemelijk is echter dat de groene kikker en de rugstreeppad vanaf het oude land het ter plaatse 2 km brede randmeer zijn overgestoken.

Als we de huidige verspreiding van de rugstreepad vergeleken met die uit de jaren zeventig en tachtig, dan dringt zich toch het beeld op dat het voorland bij de Hollandse Brug de springplank is geweest voor de rugstreepad bij Almere en dat bij de Nijkerkerbrug (mogelijk ook bij de Stichtse Brug) voor de rugstreepadden die in 2005 bij het Schillinkpad werden waargenomen (Van de Water & Zollinger, 2008). De eerste vindplaats ligt op een afstand van 2 à 3 km ten noorden van de Hollandse Brug, de tweede ongeveer 7 km ten oosten van de Stichtse Brug en 5 km ten noordwesten van de Nijkerkerbrug. Dit zijn afstanden die door een goede wandelaar als de rugstreepad, zeker binnen enkele achtereenvolgende jaren, overbrugd kunnen worden (Sinsch, 1998). Daarbij komt nog dat de mannetjes door het ratelende geluid dat ze voortbrengen soortgenoten die op enige kilometers afstand leven op nieuwe voortplantings- en woonplaatsen attent kunnen maken. Hoe verdragend dit geluid kan zijn ervoer ik op 28 april 1986 toen ik vanaf een slootje met roepende mannetjes, gelegen achter de Zeedijk in de Polder Arkemheen, een andere groep mannetjes hoorde aan de overzijde van het Nijkerkernauw en zo de rugstreepadden achter de Nijkerkerdijk in Zuidelijk Flevoland op het spoor kwam. Dat is over een afstand van een kilometer water en achter een zware dijk, die blijkbaar niet hoog genoeg is om ook als geluidwal te werken. Op Texel, in de Polder Eijerland, hoorde ik roepende rugstreepadden over een afstand van tenminste vier kilometer.

Overigens hebben ook amfibieënsoorten die even (zoals de groene kikker) of minder luidruchtig zijn (zoals de kleine watersalamander, de bruine kikker en de gewone pad) zich in de jaren tachtig achter de dijk in Zuidelijk Flevoland weten te vestigen. Alleen de heikikker (*Rana arvalis*), bekend van het kustgebied aan beide zijden van de Eemmond, werd er toen niet aangetroffen.

Summary

30 years ago, large parts of Southern Flevoland were still in a stage of exploration and infrastructure construction. This article offers information about the history of the natterjack toad in the Southern Flevoland. The distribution of the natterjack toad in the sixties to nineties is described. It is known that natterjack toads can travel great distances in a few years. The roads (bridges) to Southern Flevoland seem to play an important role in the dissemination of the toads. Equally plausible is that the toads cross the two kilometer wide water.

Literatuur

- Bergmans, W. & A. Zuiderwijk, 1986. Atlas van de Nederlandse amfibieën en reptielen en hun bedreiging. Vijfde herpetogeografisch verslag. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging/Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde "Lacerta", Hoogwoud. 177 p.
- Haeck, J., 1969. Dieren in Zuidelijk Flevoland 1968. De Levende Natuur 72: 79-85.
- Jonkers, D.A., 1993. Broedvogels op het eiland De Dode Hond in 1992. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. 63 p.
- Laar, V. van, 1992. De verspreiding van amfibieën in de Eemdelta. In: G.M. Dirkse & V. van Laar (red.). Arkemheen te velde. Landschap, flora en fauna van de Polder Arkemheen. Stichting uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht. 189 p.
- Laar, V. van & H.J. Sanders, 1977. Faunistiek van De Dode Hond. Te Velde 13: 37-41. Veldbiologische Werkgroep Gelderse Vallei en Eemland, Amersfoort.
- Rijsewijk, A.C. van, W. Bosman & R. Zollinger, 2005. Gebiedsdekkend onderzoek naar het voorkomen van de rugstreepad (*Bufo calamita*) in de provincie Flevoland. RAVON 2005.

- Sinsch, U., 1998. Biologie und Ökologie der Kreuzkröte *Bufo calamita*. Laurenti Verlag, Bochum. 222 p.
- Spitzen - van der Sluijs, A. & A. van Rijsewijk, 2009. Landschapsgebruik van de rugstreepad in een intensief agrarisch landschap. RAVON 10: 45-50.
- Water, E. van de & R. Zollinger, 2008. Case: De Rugstreepad als pionier in nieuwe aanpak Ruimtelijke Ordening. De Levende Natuur 109: 118-121.

Vincent van Laar

Melin
F - 21320 Mont Saint Jean
Frankrijk

Veilige oversteeek

ACO Pro

De oplossing voor de lange termijn. D.m.v. geleidingswanden worden amfibieën naar tunnels geleid waar ze kunnen beginnen aan een veilige oversteeek.

tel. 0314 36 82 80 • www.aco.nl

